

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL

VERICA TRSTENJAK

prezentate la 12 ianuarie 2012(1)

Cauza C-591/10

Littlewoods Retail Ltd ?i al?ii

împotriva

Her Majesty's Commissioners of Revenue and Customs

[cerere de pronun?are a unei hot?râri preliminare
formulat? de High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division
(Regatul Unit)]

„Rambursarea taxei pe valoarea ad?ugat? colectate contrar dreptului Uniunii — Plata dobânzii — Dobând? simpl? — Dobând? compus? — Autonomia procedural? a statelor membre — Principiul efectivit??ii — Principiul echivalen?ei”

I — Introducere

1. Prin prezenta cerere de pronun?are a unei hot?râri preliminare formulat? de High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division, Cur?ii i se adreseaz? patru întreb?ri cu privire la obliga?ia care deriv? din dreptul Uniunii de a rambursa taxa pe valoarea ad?ugat? [denumit? în continuare „TVA”] colectat? contrar cerin?elor dreptului Uniunii. În acest sens, instan?a de trimitere solicit? clarific?ri în special cu privire la aspectul dac?, iar în cazul unui r?spuns afirmativ, în ce quantum, un stat membru care a perceput TVA cu înc?lcarea prevederilor Uniunii Europene în materie de TVA este obligat, pe lâng? rambursarea acestuia, ?i la plata dobânzii aferente sumei principale.

II — Cadrul juridic

A — Dreptul na?ional

2. Legea din 1994 privind taxa pe valoarea ad?ugat? (Value Added Tax Act 1994, denumit? în continuare „VATA 1994”) con?ine dispozi?ii legislative na?ionale privind administrarea, colectarea ?i aplicarea TVA-ului, precum ?i dispozi?ii cu privire la formularea c?ilor de atac la o instan?? specializat?.

3. În ipoteza în care o persoan? impozabil? pl?te?te un excedent de TVA, articolul 80 din VATA 1994 acord? acesteia dreptul de a solicita recuperarea sumei excedentare pl?tite. În m?sura relevant? pentru aceast? cauz?, articolul 80 din VATA 1994 prevede urm?toarele:

„80 Dreptul de creanță asupra valorii supraestimate a TVA-ului ori a excedentului de TVA plătit sau restituirea valorii supraestimate a TVA-ului ori a excedentului de TVA plătit

(1) În cazul în care o persoană

(a) a raportat Comisionarii TVA ul aferent unei perioade contabile determinate (indiferent de momentul la care aceasta s-a încheiat) și

(b) procedând astfel, a raportat cu titlu de taxă aferentă ieșirilor o sumă care nu era datorată cu acest titlu,

Comisionarii au obligat-o să crediteze cu această sumă persoana respectivă.

[...]

(1B) În cazul în care o persoană a plătit Comisionarii pentru o perioadă contabilă determinată (indiferent de momentul la care aceasta s-a încheiat) o sumă cu titlu de TVA, care nu reprezenta TVA ul datorat Comisionarii, din alte motive decât ca urmare a

(a) raportării cu titlu de taxă aferentă ieșirilor a unei sume care nu era datorată cu acest titlu sau

[...],

Comisionarii au obligat-o să restituie persoanei respective suma achitată în acest mod.

(2) Comisionarii sunt obligați să crediteze sau să restituie o sumă în temeiul prezentului articol doar pe baza unei cereri formulate în acest scop.

(2A) În cazul în care:

(a) ca urmare a formulării unei cereri prevăzute în prezentul articol în temeiul alineatului (1) sau (1A) menționate anterior, trebuie creditată o anumită sumă unei persoane și

(b) în urma compensării cu orice sume datorate de această persoană în temeiul prezentei legi, o parte sau întreaga sumă rămâne creditată persoanei respective,

Comisionarii au obligat-o de a plăti (sau de a restitui) persoanei respective cuantumul restant din acea sumă.

[...]

(7) Cu excepția celor prevăzute în prezentul articol, Comisionarii nu au obligația de a credita sau de a restitui nicio sumă care le-a fost raportată sau plătită cu titlu de TVA, care nu reprezintă TVA ul datorat.”

4. În cazul admiterii cererii formulate în temeiul articolului 80 din VATA 1994, persoana impozabilă poate avea de asemenea dreptul de a primi dobânda aferentă excedentului de sumă plătit, calculată în conformitate cu dispozițiile articolului 78 din VATA 1994. Articolul 78 prevede următoarele:

„78 Dobânda în anumite cazuri de eroare a autorităților

(1) În cazul în care, ca urmare a unei erori a Comisionarii, o persoană

(a) a raportat o sumă cu titlu de taxă aferentă ieșirilor care nu reprezenta taxa aferentă ieșirilor datorată de această persoană și, ca urmare a acestui fapt, Commissioners sunt obligați în temeiul articolului 80 (2A) să plătească (sau să restituie) o sumă persoanei respective sau

(b) nu a solicitat să beneficieze de creditare în temeiul articolului 25 pentru o sumă în legătură cu care are dreptul să o solicite și pe care Commissioners sunt în consecință obligați să o plătească acestei persoane sau

(c) [din alte motive decât într-un caz care intră sub incidența literei (a) sau (b)] a plătit Commissioners cu titlu de TVA o sumă care nu reprezenta TVA-ul datorată și pe care Commissioners sunt, în consecință, obligați să o restituie acestei persoane sau

(d) și s-a plătit cu întârziere o sumă datorată acestuia de către Commissioners în legătură cu TVA,

atunci, dacă și în măsura în care Commissioners nu sunt obligați să procedeze astfel, cu excepția prezentului articol, aceștia vor plăti persoanei respective dobânda aferentă sumei în cauză pentru perioada relevantă, însă sub rezerva următoarelor dispoziții din prezentul articol.

[...]

(3) Dobânda prevăzută în prezentul articol trebuie plătită la rata aplicabilă conform articolului 197 din Legea finanțelor din 1996 [Finance Act 1996].

[...]"

III — Situația de fapt și cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare

5. Reclamantele din acțiunea principală au desfășurat sau desfășoară în Regatul Unit activități comerciale de vânzare la domiciliu pe bază de catalog, constând în distribuirea de cataloage și în vânzarea bunurilor prezentate în aceste cataloage prin intermediul unei rețele de persoane cunoscute sub numele de „agenți”. Agenții câștigau un comision din vânzările pe care le realizau personal sau prin intermediari (denumite în continuare „achiziții ale terților”), comision care putea fi perceput în numerar și care era aplicat la achizițiile anterioare realizate de agenți înșiși sau la achizițiile viitoare (la o rată superioară).

6. În acțiunea principală este cert că, între 1973 și octombrie 2004, în cadrul calculării TVA-ului, comisionul plătit pentru achizițiile terților a fost încadrat greșit atât din punctul de vedere al dreptului Uniunii, cât și din cel al dreptului național, astfel încât, pentru anumite livrări, baza de impozitare a fost stabilită în mod eronat prea mare și, prin urmare, s-a plătit un excedent de TVA.

7. Începând cu octombrie 2004, Her Majesty's Commissioners for Revenue & Customs (denumiți în continuare „pârâții din acțiunea principală”) au restituit reclamantelor din acțiunea principală excedentul de TVA, în cuantum de aproximativ 204 774 763 GBP, în conformitate cu articolul 80 din VATA 1994. În plus, pârâții din acțiunea principală au plătit, în conformitate cu articolul 78 din VATA 1994, o dobândă simplă în cuantum de 268 159 135 GBP.

8. Reclamantele din acțiunea principală pretind acordarea unor sume suplimentare în cuantum total de aproximativ 1 miliard GBP. Acestea consideră că respectivele sume reprezintă beneficiul obținut de Regatul Unit prin utilizarea sumelor principale reprezentând excedentul de taxe plătite. În acest sens, instanța de trimitere, prin hotărârea din 19 mai 2010, a decis că, în conformitate cu dreptul național și fără a lua în considerare dreptul Uniunii, cererea reclamantelor trebuie respinsă.

9. Întrucât instanța de trimitere a avut îndoieli cu privire la compatibilitatea acestei concluzii cu normele de drept ale Uniunii, aceasta a adresat Curții următoarele întrebări în vederea pronunțării unei hotărâri preliminare:

„1) În ipoteza în care o persoană impozabilă a plătit un excedent de TVA care a fost colectat de statul membru contrar cerințelor legislației Uniunii cu privire la TVA, despăgubirea prevăzută de statul membru este conformă dreptului Uniunii dacă aceasta constă în: (a) rambursarea excedentului de sumă principală plătită și (b) plata dobânzii simple aferente acestei sume în conformitate cu legislația națională, precum articolul 78 din VATA 1994?

2) În caz contrar, dreptul Uniunii impune ca despăgubirea prevăzută de un stat membru să acopere (a) rambursarea excedentului de sumă principală plătită și (a) plata dobânzii compuse ca mărșur a valorii de utilizare a excedentului de sumă plătit de care a beneficiat statul membru și/sau ca mărșur a valorii de utilizare a banilor de care nu a putut beneficia persoana impozabilă?

3) În cazul unui răspuns negativ atât la întrebarea 1), cât și la întrebarea 2), ce trebuie să acopere despăgubirea impusă statului membru de dreptul Uniunii în plus față de rambursarea excedentului de sumă principală plătită, având în vedere valoarea de utilizare a plății excedentare și/sau dobânda?

4) În cazul unui răspuns negativ la întrebarea 1), principiul efectivității din dreptul Uniunii impune unui stat membru să nu aplice restricțiile din dreptul național (precum articolele 78 și 80 din VATA 1994) în privința oricărui acțiuni sau despăgubiri de drept intern care, în lipsa acestor restricții, ar putea fi utilizate de persoana impozabilă pentru a-și valorifica dreptul conferit de dreptul Uniunii stabilit în răspunsurile Curții la primele trei întrebări sau este suficient ca instanța națională să nu aplice astfel de restricții decât în privința uneia dintre aceste acțiuni sau despăgubiri de drept intern?

Pe ce alte principii ar trebui să se întemeieze instanța națională pentru a asigura exercitarea acestui drept conferit de dreptul Uniunii în conformitate cu principiul efectivității din dreptul Uniunii?”

IV — Acțiunea în fața Curții

10. Decizia de trimitere din 4 noiembrie 2010 a fost primită la grefa Curții la 14 decembrie 2010. În cadrul procedurii scrise au depus observații reclamantele din acțiunea principală, Regatul Unit, Republica Federală Germania, Republica Cipru, Regatul Țărilor de Jos, Republica Franceză, Republica Finlanda, precum și Comisia Europeană. La sedința din 22 noiembrie 2011 au participat reprezentanții reclamantelor din acțiunea principală, ai Regatului Unit și ai Comisiei.

V — Argumentele părților

A — Prima, a doua și a treia întrebare preliminară

11. Comisia consideră că la prima, la a doua și la a treia întrebare preliminară trebuie să se răspundă în sensul că, în cazul în care o persoană impozabilă a plătit un excedent de TVA

colectat de un stat membru contrar cerințelor legislației Uniunii cu privire la TVA, o despăgubire care acoperă doar rambursarea excedentului de sumă principală plus dobânda simplă asupra acestei sume este compatibilă cu dreptul Uniunii în măsura în care această despăgubire determină rambursarea corespunzătoare sau o compensație corectă a valorii de utilizare pierdute aferente sumei plus dobânda în măsura în care dreptul național nu prevede despăgubiri mai generoase cu privire la alte impozite.

12. *Guvernul Regatului Unit și guvernele Republicii Cipru, Republicii Franceze și Republicii Federale Germania* răspund la prima întrebare preliminară în sensul că despăgubirea pusă la dispoziție de un stat membru, care, în cazul percepției de TVA contrar dreptului Uniunii, prevede rambursarea excedentului de sumă principală, precum și calcularea unei dobânzi simple la aceste sume în conformitate cu legislația națională, este conformă cu dreptul Uniunii. *și guvernul finlandez* răspunde la prima întrebare în același sens, insistând asupra respectării principiului efectivității și al echivalenței. În mod similar, *guvernul olandez* susține că dreptul Uniunii nu ar obliga statele membre la plata unor dobânzi compuse în cadrul rambursării TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii. În acest context, guvernul Regatului Unit și cel al Republicii Cipru, precum și guvernele olandez și finlandez consideră că nu se mai impune oferirea unui răspuns la a doua, la a treia și la a patra întrebare preliminară.

13. Pentru a răspunde la prima, la a doua și la a treia întrebare preliminară, *reclamantele din acțiunea principală* pornesc de la premisa că despăgubirea pe care statele membre trebuie să o pună la dispoziție în vederea rambursării TVA-ului perceput contrar dreptului Uniunii ar trebui să determine compensarea beneficiului obținut de statul membru ca urmare a utilizării sumei principale colectate contrar dreptului Uniunii. Sarcina de a stabili dacă, pe lângă rambursarea excedentului de sumă principală, despăgubirea prevede și o dobândă simplă, o dobândă compusă sau un alt tip de dobândă revine instanțelor naționale.

B — *A patra întrebare preliminară*

14. *Reclamantele din acțiunea principală* consideră că la a patra întrebare preliminară trebuie să se răspundă în sensul că o restricție națională contrară dreptului Uniunii cu privire la exercitarea drepturilor care decurg din acesta (astfel cum prevăd articolele 78 și 80 din VATA 1994) și care ar viza două despăgubiri naționale distincte nu ar trebui să se aplice acestor două despăgubiri în cazul în care, conform dreptului național, beneficiarul rambursării ar fi liber să decidă în favoarea uneia sau a celeilalte.

15. *Comisia* consideră că nu este necesar să se răspundă la a patra întrebare preliminară. În situația în care Curtea decide totuși să răspundă la această întrebare, răspunsul ar trebui să fie în sensul că întregul articol 78 din VATA 1994 nu se aplică în cazul în care această prevedere s-ar dovedi incompatibilă cu dreptul Uniunii.

VI — **Aprecieri juridice**

A — *Prima, a doua și a treia întrebare preliminară*

16. Prin intermediul primei, al celei de a doua și al celei de a treia întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită Curții, în esență, să se pronunțe asupra modului în care, într-un caz precum cel din acțiunea principală, trebuie plus dobânda aferentă TVA-ului perceput contrar dreptului Uniunii în favoarea persoanei impozabile care are dreptul la despăgubiri. În acest context, instanța de trimitere solicită în special să se stabilească dacă, pe lângă rambursarea excedentului de sumă principală plus dobânda simplă, dreptul național trebuie să prevadă plata unei dobânzi la această sumă sub formă de „dobândă simplă” (prima întrebare preliminară), de „dobândă compusă” (a doua întrebare preliminară) sau sub forma altei dobânzi, care urmează a fi

determinat? (a treia întrebare preliminar?).

17. Prin plata unei dobânzi „simple”, instanța de trimitere înțelege plata unei dobânzi care nu include capitalizarea dobânzilor din perioadele de calcul anterioare. Spre deosebire de aceasta, o dobândă „compusă” ar însemna că dobânzile aplicate perioadei de calcul anterioare se adaugă la capital, astfel încât devin parte a bazei de calcul pentru perioadele de calcul viitoare.

18. Pentru a se răspunde la întrebările preliminare 1-3, se pornește de la constatarea că nici A doua directivă TVA(2), nici A șasea directivă(3) nu reglementează în mod expres problema plății dobânzii în cazul TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii.

19. În plus, trebuie subliniat faptul că reclamantele din acțiunea principală nu au introdus o cerere de despăgubire pentru încălcarea dreptului Uniunii de către Regatul Unit(4). Potrivit expunerii instanței de trimitere, în acțiunea principală este cert că nu sunt îndeplinite condițiile pentru exercitarea unei acțiuni prevăzute de dreptul Uniunii privind răspunderea statului. Astfel, în acțiunea principală este vorba despre cereri de rambursare a TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii care nu pot fi calificate drept cereri de despăgubire.

20. În contextul acestor clarificări, pentru a răspunde la întrebările preliminare 1-3, trebuie să pornim de la jurisprudența constantă a Curții conform căreia statul membru este obligat, în principiu, să restituie impozitele percepute cu încălcarea dreptului Uniunii(5). Astfel, dreptul contribuabilului de a obține restituirea taxelor percepute de un stat membru cu încălcarea dreptului Uniunii este urmarea și completarea drepturilor conferite justițiabililor de dispozițiile dreptului Uniunii care interzic astfel de taxe(6).

21. Pentru exercitarea în justiție a unor astfel de drepturi de restituire derivate din dreptul Uniunii, beneficiarii despăgubirii trebuie să se adreseze instanțelor din statele membre(7).

22. În lipsa unor norme relevante ale Uniunii, obligația de a stabili modalitatea procedurală concretă aplicabilă acțiunii în restituire revine de asemenea statelor membre, care, în acest context, sunt obligate să respecte în permanență principiile echivalenței și efectivității(8). Astfel, revine fiecărui stat membru atribuția de a desemna instanțele competente și de a prevedea modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor în restituire, cu condiția ca, pe de o parte, modalitățile menționate să nu fie mai puțin favorabile decât cele care guvernează acțiunile similare întemeiate pe dreptul intern (principiul echivalenței) și, pe de altă parte, să nu facă practic imposibil sau excesiv de dificil exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității)(9).

23. Această atribuție a statelor membre de a defini din punctul de vedere al dreptului procedural drepturile persoanelor fizice și juridice derivate din dreptul Uniunii, precum și competența care revine astfel statelor membre sunt denumite în mod tradițional „autonomie procedurală a statelor membre”. Bineînțeles, acest termen este ușor înțelător și vag. În timp ce expresia „autonomie” pare să indice o competență globală a statelor membre de a stabili normele de drept procedural, jurisprudența Curții nu recunoaște existența unei astfel de competențe absolute. Aceasta deoarece, pe de o parte, în cadrul acestei linii a jurisprudenței, Curtea pornește de la obligația statelor membre, derivată din dreptul Uniunii, de a permite aplicarea drepturilor care decurg din acesta(10). Astfel, decizia de a prevedea sau de a nu prevedea reglementări de drept procedural cu privire la exercitarea drepturilor care decurg din dreptul Uniunii nu este de competența statelor membre. Pe de altă parte, competența care le revine statelor membre în cazul stabilirii procedurilor și a modalităților procedurale aplicabile este limitată de principiile efectivității și echivalenței.

24. În consecință, maxima „autonomiei procedurale” nu conferă statelor membre o autonomie

real?, ci mai degrab? o anumit? competen?? în contextul stabilirii normelor procedurale care guverneaz? drepturile ce decurg din dreptul Uniunii, a c?ror exercitare în instan?? nu este reglementat? în detaliu de acesta(11). În plus, în jurispruden?a Cur?ii, „autonomia *procedural*?” a statelor membre nu este limitat? la problemele de drept procedural. Dimpotriv?, aceasta acoper? într-o anumit? m?sur? ?i organizarea din punctul de vedere al con?inutului a drepturilor care decurg din dreptul Uniunii(12), astfel încât autonomia procedural? cuprinde în acela?i timp ?i un anumit grad de „remedial autonomy” a statelor membre(13).

25. În pofida faptului c?, în consecin??, termenul „autonomie procedural? a statelor membre” este imprecis în dou? privin?e, acesta a devenit un concept deosebit de r?spândit în jurispruden?a Cur?ii(14). Sub rezerva clarific?rilor de mai sus, îl vom folosi ?i noi în cele ce urmeaz?.

26. În contextul jurispruden?ei sale cu privire la autonomia procedural? a statelor membre, Curtea s-a pronun?at deja în repetate rânduri cu privire la problema pl?ii dobânzii la sumele percepute contrar dreptului Uniunii. În hot?rârile sale, Curtea a introdus îns? nuan?e diferite, în temeiul c?rora se pot distinge dou? linii jurispruden?iale.

27. Într-o prim? serie de hot?râri – în special hot?râri mai vechi –, Curtea a decis c? problema pl?ii dobânzii la sumele percepute contrar dreptului Uniunii reprezint? un aspect accesoriu care trebuie reglementat de dreptul na?ional. În aceast? privin??, statele membre au în special competen?a de a reglementa problema pl?ii dobânzii, inclusiv rata acesteia ?i data de la care trebuie calculat?. Curtea s-a pronun?at în acest sens în Hot?rârile Roquette Frères/Comisia(15) ?i Express Dairy Foods(16). Aceast? linie a jurispruden?ei a fost confirmat? printre altele în Hot?rârea Ansaldo Energia(17), precum ?i în Hot?rârea N(18).

28. În schimb, într-o a doua serie de hot?râri – în special hot?râri recente –, Curtea a decis c?, în temeiul dreptului Uniunii, contribuabilului îi revine dreptul la plata dobânzii aferente taxelor colectate contrar dreptului Uniunii. Aceast? linie jurispruden?ial? a fost ini?iat? prin Hot?rârea Metallgesellschaft ?i al?ii(19), în cadrul c?reia Curtea a trebuit s? se pronun?e cu privire la un caz de impozit pl?tit în avans, contrar dreptului Uniunii. De?i ini?ial Curtea a confirmat jurispruden?a sa anterioar?, în temeiul c?reia dreptul na?ional trebuie s? reglementeze toate aspectele accesorii cu privire la restituirea taxelor percepute f?r? a fi datorate, cum ar fi plata dobânzii, inclusiv momentul de la care trebuie calculat? dobânda ?i rata acesteia(20), în final, Curtea a stabilit c?, în cazul unei exigibilit??i anticipate a impozitelor, contrar? dreptului Uniunii, acesta impune plata de dobânzi c?tre contribuabil. În acest sens, Curtea a men?ionat în special faptul c? norma de drept al Uniunii care se opune exigibilit??ii înainte de termen ofer? persoanei impozabile un drept la dobânda aferent? sumei pl?tite cu titlu de impozit anticipat în perioada cuprins? între plata anticipat? – contrar dreptului Uniunii – ?i data exigibilit??ii – conform dreptului Uniunii – a acestei pl?ii(21).

29. Aceast? nou? linie a jurispruden?ei a fost confirmat? în Hot?rârile Test Claimants in the FII Group Litigation(22) ?i Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation(23). În plus, ambele hot?râri ofer? dovezi clare c? argumentele dezvoltate în Hot?rârea Metallgesellschaft ?i al?ii cu privire la plata anticipat? a impozitului, contrar dreptului Uniunii, pot fi transpuse ?i asupra acelor cazuri în care perceperea taxelor contravine în totalitate dreptului Uniunii. Acest fapt este de altfel logic, întrucât, pentru a argumenta dreptul la plata dobânzii care deriv? din dreptul Uniunii ca urmare a pl?ii anticipate a impozitului, contrar dreptului Uniunii, Curtea porne?te de la constatarea c?, din cauza lipsei disponibilit??ii sumelor ca urmare a scaden?ei înainte de termen a taxelor, contribuabilul a suferit pierderi care trebuie clasificate drept sume re?inute de statul membru, respectiv pl?tite acestuia contrar cerin?elor dreptului Uniunii(24). Întrucât ?i colectarea taxelor contrar dreptului Uniunii determin? lipsa disponibilit??ii sumelor pl?tite, pân? la momentul ramburs?rii lor, nu exist? motive s? se fac? distinc?ie între dreptul contribuabilului care deriv? din

dreptul Uniunii de a obține dobândă, în contextul unei plăți anticipate care contravine acestuia, și un astfel de drept în contextul unor plăți contrare dreptului Uniunii ca atare.

30. Din aceste raționamente reiese faptul că, în principiu, conform jurisprudenței recente a Curții, statele membre care au perceput taxe contrare dreptului Uniunii trebuie atât să ramburseze taxele percepute cu încalcarea dreptului Uniunii, cât și să plătească dobânda aferentă acestora în vederea compensării lipsei disponibilității sumelor plătite. În consecință, contribuabilul are dreptul la restituirea taxei, precum și la plata dobânzii. Aceste drepturi ale contribuabilului se întemeiază pe prevederile dreptului Uniunii care interzic taxele percepute.

31. În temeiul jurisprudenței referitoare la autonomia procedurală a statelor membre, organizarea concretă, din punctul de vedere al conținutului și al dreptului procedural, a dreptului la dobândă al contribuabilului derivat din dreptul Uniunii revine statelor membre. Astfel, statele membre au dreptul să stabilească modalitățile de calcul al dobânzii cu respectarea principiilor efectivității și echivalenței. Aceste modalități cuprind și decizia dacă acest calcul are la bază un sistem de „dobândă simplă” sau, dimpotrivă, un sistem de „dobândă compus”.

32. Rezultă din explicațiile instanței de trimitere că Regatul Unit și-a îndeplinit obligația, derivată din dreptul Uniunii, de a acorda persoanei supuse obligației de plată a TVA-ului îndreptățite la o restituire dreptul la plata dobânzii. În schimb, se contestă aspectul dacă Regatul Unit a încălcat principiul efectivității sau principiul echivalenței la momentul stabilirii modalităților de acordare a acestei dobânzi, întrucât s-a acordat numai o dobândă simplă calculată la suma principală.

33. Considerăm că, la întrebarea dacă a fost respectat principiul efectivității, răspunsul este în mod cert afirmativ.

34. Conform jurisprudenței constante, principiul efectivității interzice statelor membre să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii(25). În contextul stabilirii modalităților unui drept la dobândă derivat din dreptul Uniunii, o încălcare a principiului efectivității ar putea fi luată în considerare doar în cazul în care valoarea dobânzii plătite ar fi atât de redusă încât ar afecta în mod considerabil dreptul la dobândă derivat din dreptul Uniunii.

35. În acest context, din decizia de trimitere reiese că Regatul Unit a plătit, în conformitate cu articolul 78 din VATA 1994, dobânda aferentă TVA-ului perceput contrar dreptului Uniunii de la reclamantele din acțiunea principală.

36. Dobânda datorată conform articolului 78 din VATA 1994 se calculează conform articolului 197 din Finance Act 1996 și conform Regulamentului din 1998 privind taxele aplicabile pasagerilor aerieni și alte taxe indirecte (rata dobânzii) [Air Passenger Duty and Other Indirect Taxes (Interest Rate) Regulations 1998]. Efectul general al acestor dispoziții este că, începând din anul 1998, ratele dobânzii sunt calculate, în sensul articolului 78, potrivit unei formule care se bazează pe rata medie de bază de împrumut practică de a se bînci de compensare, denumită „rata de referință”. Ratele dobânzii aferente perioadei cuprinse între 1973 și 1998 sunt indicate în tabelul 7 din Regulamentul din 1998. Rata dobânzii aplicabile conform articolului 78 este rata de referință minus 1 %. Articolul 78 definește și „perioada relevantă” pentru care se plătește dobândă. În împrejurările din acțiunea principală, această perioadă începe de la data la care Commissioners au primit excedentul de plată și se termină la data la care Commissioners autorizează plata sumei asupra căreia se impune dobândă.

37. În aplicarea acestor prevederi, Regatul Unit a rambursat reclamantelor din acțiunea principală TVA-ul perceput contrar dreptului Uniunii în perioada cuprinsă între 1973 și 2004, în

quantum de aproximativ 204 774 763 GBP, împreună cu dobânda simplă, în quantum de 268 159 135 GBP. În consecință, reclamantelor din acțiunea principală li s-a acordat, în temeiul articolului 78 din VATA 1994, un drept la plata unei dobânzi simple, conform căruia dobânda aferentă unei perioade de circa 30 de ani (268 159 135 GBP) depășește suma principală (204 774 763 GBP) cu mai mult de 25 %. Considerăm că această plată a dobânzii conform articolului 78 din VATA 1994 respectă în mod cert principiul efectivității.

38. Pe de altă parte, la întrebarea dacă, într-o procedură precum prezenta, plata unei dobânzi simple conform articolului 78 din VATA 1994 respectă principiul echivalenței, răspunsul nu poate fi oferit la fel de ușor.

39. Potrivit unei jurisprudențe constante, principiul echivalenței impune ca toate normele aplicabile acțiunilor să se aplice fără distincție atât acțiunilor întemeiate pe încălcarea dreptului Uniunii, cât și celor similare întemeiate pe nerespectarea dreptului intern⁽²⁶⁾. Pentru prezenta procedură, acest lucru înseamnă că modalitățile de exercitare a dreptului la dobânda aplicat TVA-ului perceput contrar dreptului Uniunii nu pot fi mai puțin favorabile decât modalitățile aplicabile drepturilor similare la dobândă derivate din încălcarea dreptului național (denumite în continuare „drepturi naționale similare la dobândă”). În acest context, similitudinea drepturilor naționale la dobândă care trebuie folosite ca bază de comparație presupune ca acestea să poată fi considerate similare din punctul de vedere al obiectului lor și al principalelor caracteristici⁽²⁷⁾.

40. În consecință, pentru a răspunde la întrebarea referitoare la respectarea principiului echivalenței, instanța de trimitere, care este singura care cunoaște în mod direct modalitățile de plată a dobânzii în cadrul acțiunilor în restituire îndreptate împotriva statului, trebuie să analizeze dacă modalitățile care, în conformitate cu articolul 78 din VATA 1994, sunt aplicabile plătii dobânzii aferente TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii corespund sau nu corespund modalităților aplicabile drepturilor naționale similare la dobândă.

41. În acest context, trebuie menționat faptul că părțile participante la prezenta procedură definesc în mod diferit categoria drepturilor naționale similare la dobândă folosite ca bază de comparație.

42. Comisia consideră că, în cadrul examinării principiului echivalenței, trebuie să se realizeze o comparație între plata dobânzii aferente TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii și plata dobânzii în cazul colectării nelegale a altor taxe. Conform acestei abordări, plata dobânzii aferente TVA-ului perceput contrar dreptului Uniunii ar trebui comparată cu plata dobânzii prevăzute de dreptul național în cazul unei colectări nelegale a altor taxe directe sau indirecte în afara TVA-ului.

43. Pe de altă parte, guvernul Regatului Unit susține că plata dobânzii aferente TVA-ului perceput contrar dreptului Uniunii poate fi comparată numai cu plata dobânzii aferente impozitelor indirecte colectate nelegal, iar nu cu plata dobânzii aferente impozitelor directe colectate nelegal.

44. Guvernul Țărilor de Jos consideră⁽²⁸⁾ că, într-un caz precum cel de față, principiul echivalenței impune ca cererile de restituire a TVA-ului perceput contrar dreptului Uniunii și cererile naționale de restituire a taxelor sau a impozitelor similare trebuie tratate în mod identic. Prin urmare, conform acestei abordări, ar trebui stabilite mai întâi taxele și impozitele similare TVA-ului. Ulterior, modalitățile de plată a dobânzii în cazul colectării nelegale a unor astfel de taxe și impozite similare ar trebui comparate cu modalitățile de plată a dobânzii în domeniul TVA.

45. În acest context, guvernul francez⁽²⁹⁾ face trimitere la jurisprudența Curții conform căreia o modalitate națională de restituire este conformă principiului echivalenței în cazul în care aceasta se aplică în mod egal tuturor cererilor, indiferent dacă acestea sunt întemeiate pe încălcarea dreptului Uniunii sau a dreptului național, în măsura în care este vorba despre același

tip de taxe și impozite.

46. Aceste afirmații divergente ale Comisiei, ale guvernului Regatului Unit și ale guvernelor olandez și francez indică în mod clar faptul că, într-un caz precum cel din acțiunea principală, determinarea concretă a drepturilor naționale similare la dobândă se poate dovedi deosebit de dificilă.

47. În vederea stabilirii drepturilor naționale similare la dobândă, instanța de trimitere trebuie să pornească de la principalele caracteristici ale dreptului la plata dobânzii pentru TVA-ul colectat contrar dreptului Uniunii derivat din acesta, similare fiind în orice caz drepturile la plata dobânzii aferente taxelor indirecte colectate cu încălcarea dreptului național. Pe de altă parte, la întrebarea dacă, într-un caz precum cel de față, drepturile la plata dobânzii aferente taxelor sau impozitelor directe colectate cu încălcarea dreptului național reprezintă de asemenea drepturi naționale similare la dobândă nu se poate oferi un răspuns *in abstracto*(30). În măsura în care, în acțiunea principală, această problemă ar fi ridicată *de facto* în contextul examinării principiului echivalenței, instanța de trimitere ar trebui să solicite Curții, prin intermediul unei noi cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare, temeinic motivate, clarificări suplimentare cu privire la similitudinea drepturilor naționale relevante la dobândă.

48. În cazul în care, având în vedere considerațiile de mai sus, instanța de trimitere ar ajunge în final la concluzia că există mai multe drepturi naționale similare la dobândă ale căror modalități sunt diferite, nu ar exista totuși o încălcare a principiului echivalenței prin simplul fapt că la TVA-ul colectat contrar dreptului Uniunii nu ar fi aplicată o dobândă conform celor mai avantajoase modalități aplicabile unuia sau mai multor drepturi naționale similare la dobândă. Astfel, conform jurisprudenței constante, principiul echivalenței nu poate fi înțeles în sensul că obligă un stat membru să extindă regimul său intern cel mai favorabil în privința tuturor acțiunilor introduse într-un anumit domeniu de drept(31).

49. În lumina considerațiilor de mai sus, la prima, la a doua și la a treia întrebare preliminară trebuie să se răspundă în sensul că persoanei impozabile care a plătit un excedent de TVA colectat de un stat membru contrar cerințelor legislației Uniunii cu privire la TVA îi revine în temeiul dispozițiilor Uniunii un drept la restituirea TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii, precum și un drept la plata dobânzii aferente sumei principale care trebuie rambursată. Problema dacă plata dobânzii aferente sumei principale care trebuie rambursată se impune a fi realizată conform unui sistem de „dobânzi simple” sau mai degrabă conform unui sistem de „dobânzi compuse” se referă la modalitățile dreptului la dobândă derivat din dreptul Uniunii, care trebuie stabilite de statele membre cu respectarea principiului efectivității și al echivalenței.

B — A patra întrebare preliminară

50. Prin intermediul celei de a patra întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită clarificări privind procedura prevăzută de dreptul Uniunii în cazul în care plata dobânzii simple conform articolului 78 din VATA 1994, aferentă excedentului de TVA colectat în perioada 1973-2004, nu îndeplinește cerințele care rezultă din principiul efectivității prevăzute de dreptul Uniunii.

51. Astfel cum am arătat deja, plata unei dobânzi simple conform articolului 78 din VATA 1994, aferentă excedentului de TVA colectat în perioada cuprinsă 1973-2004, este în mod cert conformă cu principiul efectivității. Totuși, această constatare nu presupune că a patra întrebare preliminară a rămas fără obiect, întrucât, din afirmațiile instanței de trimitere cu privire la contextul celei de a patra întrebări preliminare, reiese faptul că, în pofida trimiterii exprese la principiul efectivității, această întrebare preliminară se referă în esență la efectele principiului echivalenței.

52. Pentru o mai bună înțelegere a celei de a patra întrebări preliminare, trebuie analizate mai

Întâi diferitele acțiuni privind plata dobânzii la TVA-ul colectat contrar dreptului Uniunii care fac obiectul acțiunii principale. Din cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare reiese în special faptul că, pe lângă dreptul la dobânda simplă în conformitate cu articolul 78 din VATA 1994, sunt în discuție alte două acțiuni sau moduri de despăgubire conform dreptului intern. Este vorba în special despre așa-numita „mistake-based claim”, pe de o parte, și despre așa-numita „Woolwich claim”, pe de altă parte. Conform instanței de trimitere, aceste două acțiuni prevăzute de common law sunt excluse din cauza aplicabilității articolului 78 din VATA 1994.

53. În cazul în care, în contextul oferirii unui răspuns la primele trei întrebări preliminare, excluderea acestor acțiuni în conformitate cu common law ca urmare a aplicabilității articolului 78 din VATA 1994 s-ar dovedi contrară dreptului Uniunii, instanța de trimitere sugerează că o soluție conformă dreptului Uniunii ar putea fi obținută dacă reclamantele din acțiunea principală ar avea dreptul să invoce „Woolwich claim”, în timp ce „mistake-based claim” ar rămâne exclusă.

54. În acest context, prin intermediul celei de a patra întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită, în esență, clarificări cu privire la aspectul dacă, în cazul în care se constată că articolele 78 și 80 din VATA 1994 sunt contrare dreptului Uniunii, neaplicarea restricției cuprinse de acestea în ceea ce privește „Woolwich claim” ar putea determina în acțiunea principală o plată a dobânzii conform dreptului Uniunii sau dacă restricțiile prevăzute la articolele 78 și 80 din VATA 1994 ar trebui excluse cu privire la toate acțiunile sau modurile de despăgubire conforme common law.

55. În observațiile scrise și orale, reclamantele din acțiunea principală au susținut în acest sens(32) că acțiunile relevante pentru acțiunea principală sunt guvernate, conform common law, de principiul liberei concurențe a căilor de atac, astfel încât titularul dreptului – în cazul în care sunt întrunite toate condițiile de aplicare – ar putea să decidă liber asupra uneia dintre acțiunile care îi stau la dispoziție. Pentru cele două acțiuni prevăzute de common law („mistake-based claim” și „Woolwich claim”), dintre care reclamantele din acțiunea principală ar putea alege în cadrul acesteia, se aplică un termen de prescripție de șase ani. În ceea ce privește „Woolwich claim”, acest termen de prescripție ar începe să curgă deja de la momentul plății, iar în cazul „mistake-based claim”, abia de la momentul în care beneficiarul rambursării ar lua sau ar fi putut lua la cunoștință în mod rezonabil de nelegalitatea plății efectuate. Întrucât, conform propriilor afirmații, reclamantele din acțiunea principală ar fi invocat drepturile care le revin în termen de șase ani de la momentul luării la cunoștință, acestea ar fi fost dovada unui interes specific de a se întemeia în cadrul acțiunii principale pe „mistake-based claim”.

56. Pentru a răspunde la a patra întrebare preliminară, trebuie să se pornească de la principiul conform căruia statele membre stabilesc, cu respectarea principiilor efectivității și al echivalenței, modalitățile de plată a dobânzii aferente taxelor colectate contrar dreptului Uniunii. În acest context, am ajuns deja la concluzia că plata unei dobânzi simple aferente TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii stabilite de Regatul Unit conform articolului 78 din VATA 1994 respectă principiul efectivității(33).

57. R?spunsul la întrebarea dac? aceast? plat? a unei dobânzi simple conform articolului 78 din VATA 1994 ?i excluderea aferent? a unor ac?iuni mai extinse în conformitate cu common law respect? ?i principiul echivalen?ei trebuie dat de instan?a de trimitere conform criteriilor deja dezb?tute(34). În contextul celei de a patra întreb?ri preliminare, aceast? instan?? trebuie s? r?spund? în special la întrebarea dac? persoana impozabil? care solicit? restituirea impozitelor ?i a taxelor similare, inclusiv a dobânzii, percepute cu înc?lcarea dreptului na?ional poate alege ac?iunea referitoare la dreptul la dobând? în temeiul common law sau, dup? caz, conform legii, ?i în consecin??, în cazul în care sunt întrunite toate condi?iile de aplicare, acesta poate decide în favoarea „Woolwich claim”, a „mistake-based claim”sau a unei alte ac?iuni ?i, astfel, poate s? determine ea îns??i modalit??ile de plat? a dobânzii.

58. În cazul în care instan?a de trimitere ar ajunge la concluzia c? modalit??ile de plat? a dobânzii aferente TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii sunt mai pu?in favorabile decât modalit??ile aplicabile ac?iunilor na?ionale similare cu privire la dobând?, întrucât, optând pentru tipul de ac?iune, persoanele impozabile pot determina termenul de prescrip?ie, precum ?i celelalte caracteristici ale ac?iunilor na?ionale similare la dobând?, în timp ce aceast? op?iune nu se aplic? pl??ii dobânzii aferente TVA-ului perceput contrar dreptului Uniunii, aceasta ar fi obligat? s? aplice modalit??ile mai favorabile aplicabile ac?iunilor na?ionale similare la dobând? ?i pl??ii dobânzii aferente TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii, permi?ând astfel persoanelor impozabile s? opteze pentru una dintre ac?iuni.

59. În spe??, pentru a garanta efectul deplin al dreptului Uniunii, instan?a de trimitere ar fi obligat? s? exclud?, dac? este cazul, prevederile na?ionale care se opun unei pl??ii a dobânzii aferente TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii conform modalit??ilor mai favorabile aplicabile ac?iunilor na?ionale similare la dobând? ?i s? aplice ac?iunilor la dobând? derivate din dreptul Uniunii dispozi?iile na?ionale care prev?d modalit??i mai favorabile pentru ac?iunile na?ionale similare(35). Aceast? obliga?ie deriv? în mod direct din efectul direct ?i din suprema?ia(36) prevederilor dreptului Uniunii din care rezult? dreptul la dobând? al pl?titorului de TVA îndrept??it la restituirea acestuia.

60. Cu toate acestea, trebuie s? men?ion?m înc? o dat? c? principiul echivalen?ei nu trebuie în?eles în sensul c? oblig? un stat membru s? extind? regimul s?u intern cel mai favorabil în privin?a ac?iunilor similare cu privire la plata dobânzii aferente TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii(37). În cazul în care s-ar dovedi c? termenul de prescrip?ie ?i modalit??ile suplimentare de plat? a dobânzii pot fi stabilite de contribuabilii care au dreptul la restituire prin alegerea tipului de ac?iune numai în ceea ce prive?te câteva ac?iuni na?ionale similare cu privire la dobând?, în timp ce aceast? op?iune nu se aplic? ?i altor ac?iuni na?ionale similare cu privire la dobând?, statul membru poate exclude ?i în cazul pl??ii dobânzii aferente TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii dreptul de a opta pentru o anumit? ac?iune.

61. În urma considera?iilor de mai sus, la a patra întrebare preliminar? trebuie s? se r?spund? în sensul c?, în m?sura în care ar ajunge la concluzia c? modalit??ile de plat? a dobânzii aferente TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii, care fac obiectul litigiului din ac?iunea principal?, sunt mai pu?in favorabile decât modalit??ile privind ac?iunile na?ionale similare referitoare la dobând? ?i c? din acest motiv se înc?lc? principiului echivalen?ei, instan?a de trimitere este obligat? s? interpreteze ?i s? aplice dispozi?iile na?ionale în sensul c? dobânda aferent? TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii trebuie pl?tit? conform modalit??ilor mai favorabile aplicabile ac?iunilor na?ionale similare.

VII — Concluzie

62. În lumina celor expuse anterior, propunem Cur?ii s? r?spund? la întreb?rile formulate dup?

cum urmeaz?:

„1) Persoanei impozabile care a plătit un excedent de TVA colectat de un stat membru contrar cerințelor legislației Uniunii cu privire la TVA îi revine în temeiul dispozițiilor Uniunii un drept la restituirea TVA-ului perceput contrar dreptului Uniunii, precum și un drept la plata dobânzii aferente sumei principale care trebuie rambursat?. Problema dacă plata dobânzii aferente sumei principale care trebuie rambursat? se impune a fi realizat? conform unui sistem de «dobânzi simple» sau mai degrabă conform unui sistem de «dobânzi compuse» se refer? la modalitățile dreptului la dobând? derivat din dreptul Uniunii, care trebuie stabilite de statele membre cu respectarea principiului efectivității și al echivalenței.

2) În măsura în care ar ajunge la concluzia că modalitățile de plată a dobânzii aferente TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii, care fac obiectul litigiului din acțiunea principală, sunt mai puțin favorabile decât modalitățile privind acțiunile naționale similare referitoare la dobând? și că din acest motiv se încalcă principiul echivalenței, instanța de trimitere este obligată să interpreteze și să aplice dispozițiile naționale în sensul că dobânda aferentă TVA-ului colectat contrar dreptului Uniunii trebuie plătită conform modalităților mai favorabile aplicabile acțiunilor naționale similare.”

1 — Limba originală a concluziilor: germana. Limba de procedură: engleza.

2 — A doua directivă 67/228/CEE a Consiliului din 11 aprilie 1967 privind armonizarea legislațiilor statelor membre referitoare la impozitele pe cifra de afaceri – Structura și procedurile de aplicare a sistemului comun privind taxa pe valoarea adăugată (JO 71, p. 1303).

3 — A șasea directivă 77/388/CEE a Consiliului din 17 mai 1977 privind armonizarea legislațiilor statelor membre referitoare la impozitele pe cifra de afaceri – Sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată: baza unitară de evaluare (JO L 145, p. 1).

4 — Conform jurisprudenței constante, dreptul Uniunii nu interzice introducerea unei acțiuni în despăgubire pentru încălcarea dreptului Uniunii în paralel cu o acțiune în restituirea plății nedatorate; a se vedea Hotărârea din 20 octombrie 2011, Danfoss și Sauer-Danfoss (C-94/10, Rep., p. I-9963, punctul 32).

5 — Hotărârea din 8 martie 2001, Metallgesellschaft și alții (C-397/98 și C-410/98, Rec., p. I-1727, punctul 84), Hotărârea din 2 octombrie 2003, Weber's Wine World și alții (C-147/01, Rec., p. I-11365, punctul 93), și Hotărârea din 15 septembrie 2011, Accor (C-310/09, Rep., p. I-8115, punctul 71).

6 — A se vedea Hotărârea din 9 noiembrie 1983, San Giorgio (199/82, Rec., p. 3595, punctul 12), Hotărârea din 14 ianuarie 1997, Comateb și alții (C-192/95-C-218/95, Rec., p. I-165, punctul 20), Hotărârea din 28 ianuarie 2010, Direct Parcel Distribution Belgium (C-264/08, Rep., p. I-731, punctul 45), Hotărârea din 6 septembrie 2011, Lady & Kid și alții (C-398/09, Rep., p. I-7375, punctul 17), precum și Hotărârea Danfoss și Sauer-Danfoss (citată la nota de subsol 4, punctul 20).

7 — TFUE conferă particularilor numai în anumite proceduri specifice un drept direct la acțiune în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene, cum este, de exemplu, dreptul la acțiune al persoanelor fizice și juridice prevăzut la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE, la articolul 268 TFUE sau la articolul 270 TFUE. A se vedea în acest context și Basedow, J., „Der Europäische Gerichtshof und das Privatrecht”, în *Archiv für die civilistische Praxis*, volumul 210, 2010, p. 157, 192 și urm., care vede în incapacitatea actorilor privați de a sesiza o instanță comunitară cu litigii cu privire la drepturile care derivă din dreptul Uniunii o inconsecvență nesatisfăcătoare între

dreptul procedural și cel material al Uniunii.

8 — A se vedea Hotărârea Weber's Wine World și alții (citată la nota de subsol 5, punctul 103), Hotărârea din 6 octombrie 2005, MyTravel (C-291/03, Rec., p. I-8477, punctul 17), și Hotărârea Danfoss și Sauer-Danfoss (citată la nota de subsol 4, punctul 24).

9 — A se vedea Hotărârea din 12 decembrie 2006, Test Claimants in the FII Group Litigation (C-446/04, Rec., p. I-11753, punctul 203), Hotărârea din 13 martie 2007, Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation (C-524/04, Rep., p. I-2107, punctul 111), Hotărârea din 8 iulie 2010, Bulicke (C-246/09, Rep., p. I-7003, punctul 25), și Hotărârea Accor (citată la nota de subsol 5, punctul 79).

10 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 16 decembrie 1976, Rewe-Zentralfinanz și Rewe-Zentral (33/76, Rec., p. 1989), considerată în jurisprudența Curții hotărârea de principiu cu privire la conceptul autonomiei procedurale a statelor membre. În cadrul acestei hotărâri, care privea conformitatea cu dreptul Uniunii a termenelor de exercitare în instanță a drepturilor derivate din dreptul Uniunii prevăzute de dreptul național, Curtea a asociat conceptul autonomiei procedurale a statelor membre cu principiul cooperării loiale dintre Uniune și statele membre definit în prezent la articolul 4 alineatul (3) TUE. Curtea a dedus din acest principiu în special că revine instanțelor naționale sarcina de a asigura cetățenilor protecția juridică derivată din efectul direct al dreptului Uniunii. Această obligație a statelor membre are drept scop garantarea efectului deplin al dreptului Uniunii și se află într-o relație de interdependență cu principiul protecției jurisdicționale efective, respectiv cu dreptul fundamental la o cale de atac eficientă în conformitate cu articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale. În ceea ce privește această legătură dintre obligațiile statelor membre prevăzute la articolul 4 TUE, garantarea efectului deplin al dreptului Uniunii și principiul protecției jurisdicționale efective, respectiv dreptul fundamental la o cale de atac eficientă în conformitate cu articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale, a se vedea Hotărârea din 15 aprilie 2008, Impact (C-268/06, Rep., p. I-2483, punctul 41 și urm.).

11 — A se vedea în acest sens în special Kakouris, C. N., „Do the Member States possess judicial procedural «autonomy»?” *C.M.L. Rev.*, 1997, p. 1389 și urm. A se vedea și Van Gerven, W., „Of Rights, Remedies and Procedures”, *C.M.L. Rev.*, 2000, p. 501, 502, care propune printre altele înlocuirea termenului de autonomie procedurală cu cel de competență procedurală a statelor membre. A se vedea de asemenea, Delicostopoulos, J., „Towards European Procedural Primacy in National Legal Systems”, *ELJ*, 2003, p. 599 și urm., care, în acest context, pornește de la un amestec de competență procedurală a statelor membre și de supremație a dreptului procedural al Uniunii.

12 — A se vedea Hotărârea din 4 iulie 2006, Adeneler și alții (C-212/04, Rec., p. I-6057, punctul 90 și urm.), în cadrul căreia Curtea a recurs, printre altele, la principiul autonomiei procedurale pentru a răspunde la întrebarea referitoare la măsurile, respectiv la sancțiunile care trebuie prevăzute de statele membre pentru a evita nerespectarea drepturilor derivate din dreptul Uniunii în discuție în procedura respectivă. A se vedea de asemenea Hotărârile din 7 septembrie 2006, Marrosu și Sardino (C-53/04, Rec., p. I-7213, punctul 50 și urm.) și Vassallo (C-180/04, Rec., p. I-7251, punctul 35 și urm.).

13 — A se vedea în acest sens Trstenjak, V./Beysen, E., „European Consumer Protection Law: *Curia semper dabit remedium?*”, *C.M.L. Rev.*, 2011, p. 95, 104 și urm.

14 — Referitor la rolul autonomiei procedurale a statelor membre în sistemul european al dreptului de procedură civilă, a se vedea și Wagner, G., „Introducere la articolul 1”, în Stein/Jonas, *Kommentar zur Zivilprozessordnung*, ediția a 22-a, Tübingen, 2011, , punctul 68 și urm.

- 15 — Hotărârea din 21 mai 1976, Roquette Frères/Comisia (26/74, Rec., p. 677, punctul 11 și urm.).
- 16 — Hotărârea din 12 iunie 1980, Express Dairy Foods (130/79, Rec., p. 1887, punctul 16 și urm.).
- 17 — Hotărârea din 15 septembrie 1998, Ansaldo Energia și alții (C-279/96, C-280/96 și C-281/96, Rec., p. I-5025, punctul 28).
- 18 — Hotărârea din 7 septembrie 2006, N (C-470/04, Rec., p. I-7409, punctul 60).
- 19 — Citat la nota de subsol 5.
- 20 — Hotărârea Metallgesellschaft și alții, punctul 86.
- 21 — *Ibidem*, punctele 87 și 89.
- 22 — Citat la nota de subsol 9, punctul 202 și urm.
- 23 — Citat la nota de subsol 9, punctul 112.
- 24 — A se vedea Hotărârea Test Claimants in the FII Group Litigation (citat la nota de subsol 9, punctul 205).
- 25 — A se vedea Hotărârea din 30 iunie 2011, Meilicke și alții (C-262/09, Rep., p. I-5669, punctul 55), și Hotărârea Accor (citat la nota de subsol 5, punctul 79).
- 26 — A se vedea Hotărârea din 19 septembrie 2006, i-21 Germany (C-392/04 și C-422/04, Rec., p. I-8559, punctul 62), Hotărârea din 26 ianuarie 2010, Transportes Urbanos y Servicios Generales (C-118/08, Rep., p. I-635, punctul 33), și Hotărârea din 15 aprilie 2010, Barth (C-542/08, Rep., p. I-3189, punctul 19).
- 27 — A se vedea Hotărârea din 16 mai 2000, Preston și alții (C-78/98, Rec., p. I-3201, punctul 49), Hotărârea Transportes Urbanos y Servicios Generales (citat la nota de subsol 26, punctul 35) și Hotărârea Bulicke (citat la nota de subsol 9, punctul 28).
- 28 — A se vedea observațiile scrise ale guvernului olandez, punctul 21.
- 29 — A se vedea observațiile scrise ale guvernului francez, punctul 55.
- 30 — A se vedea în acest context și Hotărârea din 15 martie 2007, Reemtsma Cigarettenfabriken (C-35/05, Rep., p. I-2425, punctul 43 și urm.), în care Curtea a concluzionat, în cadrul aprecierii similitudinii impozitelor directe și indirecte, că sistemul de impozitare direct, în ansamblul său, nu are legătură cu cel privind TVA-ul.
- 31 — A se vedea Hotărârea Ansaldo Energia și alții (citat la nota de subsol 17, punctul 29), Hotărârea din 29 octombrie 2009, Pontin (C-63/08, Rep., p. I-10467, punctul 45), Hotărârea Transportes Urbanos y Servicios Generales (citat la nota de subsol 26, punctul 34) și Hotărârea Bulicke (citat la nota de subsol 9, punctul 27).
- 32 — A se vedea observațiile scrise, punctul 34 și urm. și punctul 112 și urm.
- 33 — A se vedea punctul 33 și urm. din prezentele concluzii.

34 — A se vedea punctul 38 și urm. din prezentele concluzii.

35 — A se vedea Hotărârea din 8 noiembrie 2005, Leffler (C-443/03, Rec., p. I-9611, punctul 51), Hotărârea din 14 ianuarie 2010, Kyrian (C-233/08, Rep., p. I-177, punctul 61), și Hotărârea din 15 iulie 2010, Purrucker (C-256/09, Rep., p. I-7353, punctul 99).

36 — Cu privire la supremația, precum și la efectul direct al dreptului Uniunii, a se vedea Avizul 1/09 din 8 martie 2011 (Rep., p. I-1137, punctul 65), precum și Avizul 1/91 din 14 decembrie 1991 (Rec., p. I-6079, punctul 21).

37 — A se vedea în acest sens jurisprudența citată la nota de subsol 31.